

דף לט

- סא. א. מיני מאכל שעכ"ם חותכם בסכיננו – מה דינם?
 ב. מהו מלח סלקונדרית ומה טעם אסרוהו באכילה?
 ג. דבש של נכרים, האם מותר באכילה?
 ד. השולח ביד נכרי מיני מאכל – האם די בחותם אחד לסימן שלא הוחלפו?
 ה. ישראל יושב בצד עדרו של נכרי, והלה חולב ומביא לו – האם מותר בשתייה?
 ו. האם חנונים שבסוריא היו נאמנים על מיני מרכולתם?
 ז. האם קיימת נאמנות-חבר לעבדו של החבר, לאשתו ולבני ביתו – בחייו ולאחר מותו?
 ח. אשכולות ענבים רטובים, האם מוכשרים לקבל טומאה?
- א. חתיכות חלתית של גויים, אסורות באכילה משום שמנונית הנפלטת מהסכין. ואף על פי שאנו נוקטים נותן טעם לפגם מותר, החריפות ממתקת ומשביחה את הטעם ואסור.
 יש אומרים שהוא הדין לבצל וקפלוט. ויש חולקים, מפני שאינם חריפים כחלתית (עתוס' כאן ובחולין קיב. ובראשונים).
- ב. 'מלח שלקונדרית' – מלח שכל סלקונדרי (=נחתומי) רומי אוכלים אותו (רב יהודה אמר שמואל). ואסרוהו משום שהיו מערבין בו קירבי דגים טמאים (או שאר מאכלות אסורים). יש אומרים: רק במלח לבן חוששים, וי"א רק בשחור, וי"א בשניהם.
- ג. דבש של נכרים – מותר, שאין לחוש לתערובת איסור מפני שמקלקל הדבש. ומשום בישול עכו"ם אין כאן, שהרי נאכל כמות שהוא חי. ומשום גיעולי עכו"ם אין לחוש – שנותן טעם לפגם הוא (שסתם כליהם אינם בני יומן. וי"א אפילו בני יומן, הריהם פוגמים טעם הדבש (ע' ראשונים).
- ד. השולח דברים ביד עכו"ם, יש שמספיק להם חותם אחד ויש שאין די להם בכך; – חתיכת דג שאין בה סימן, בשר, יין ותכלת (חבי"ת), הואיל ודמיהם יקרים חוששים שיחליפם טוב ברע וזייף החותם, הלכך אין די להם בחותם אחד (רש"י ור"י. ויש מפרשים הטעם, לפי שהאיסור עומד בעין ללא תערובת, לכך החמירו בו להצריך ב' חותמות (ע' בראשונים).
 חלתית, מורייס, פת וגבינה (חמפ"ג) – די להם בחותם אחד, שאינו טורח לזייפו כי אין ריווחו גדול (או לפי שאיסורם רק משום חשש תערובת. מלבד פת שאין לחוש להחלפת פת רעה בטובה, שניכר הדבר, ולהחלפת שוים אינו טורח לזייף).
- ה. ישראל יושב בצד עדרו של נכרי, והנכרי חולב ומביא לו; אם אין דבר טמא בעדרו – מותר.
 א. יש מתירים כשאין שם דבר טמא אפילו אינו יושב בצד עדרו.
 ב. מדובר שאין חשש משום גילוי, כגון שהכלי בידו כל העת (תוס').
 יש טמא בעדרו; אם רואהו בחליבתו, או אפילו אינו רואהו אלא במעומד ולא כשהוא יושב – מותר, שהנכרי מתירא לערב בו חלב טמא. ואם אינו עשוי לראותו – אסור.
- ו. חנונים שבסוריא היו חשודים למכור לאחרים מאכלות אסורים של נכרים שסימנם ימ"ח מח"ג (יין, מורייס, חלב, מלח סלקונדרית, חלתית, גבינה), אבל נזהרים הם עצמם מלאכלם. הלכך אסור לקנות מהם אותם

מאכלים, מלבד אצל המומחה לרבים שאינו חשוד להכשיל את לקוחותיו. ואולם המתארח בביתם או ששגר לו החנוני לביתו – מותר, שהרי מאכלם כשר, וממה שהוא אוכל הוא משגר מתנה. נחלקו הראשונים האם הדברים אמורים גם על שאר מקומות בחו"ל, או שמא כל המקומות בחזקת כשרות עד שיחשדו (ע' מאירי).

ז. עבדו של חבר – כחבר, וכן אשתו. מת החבר, הרי הם בחזקתם עד שיחשדו. וכן הדין בבניו ובני ביתו. עבד עם הארץ שנמכר לחבר, וכן אשת ע"ה או בתו שנישאו לחבר – צריכים לקבל דברי חברות. עבד חבר שנמכר לעם הארץ ואשת חבר שנישאת לע"ה; לדברי רבי מאיר אין צורך בקבלת דברי חברות לכתחילה (וכן פסק הרמב"ם). ולרבי יהודה ורבי שמעון בן אלעזר – צריך.

ח. אשכולות ענבים שאדם לוקחם לאכילה, אעפ"י שמנטפים – אין המשקה מכשיר לקבל טומאה. ורק הנוצר לגת הוכשרו (כן אמר שמאי ואף הלל חזר והודה לו) מפני שחפץ במשקה, אבל אלו המיועדים לאכילה – אין נוה לו במשקין אלו ואינם מוכשרים.

דפים לט – מ

- בב. א. כיצד ניתן לזהות דג טמא, והאם הוא מתקיים בנהר שמימיו רדופים או במים מלוחים?
ב. דגים ותערובתיהם הניקחים מן נכרים, מה דינם באכילה?
ג. דג שאין לו עתה סנפיר וקשקשת ועתיד לגדל לאחר זמן, או שיש לו עכשו ועתיד להשירם בעלותו מן הים – האם הוא נאכל?
ד. אלו דגים וחיות ים טהורים מוזכרים בסוגיא?
ה. אלו דגים וחיות ים טמאים מוזכרים בסוגיא?

א. דג טמא, מלבד העדר קשקשת מעליו, מבואר בסוגיא שניתן לזהותו על פי צורת ראשו ושדרתו; שהטמא ראשו חד ולא עגול, וגם אין לו חוט שדרה. ואולם רדיפת המים ומליחותם אינם מעידים על הדגים שבתוכם, שהטמאים יכולים להתקיים בהם כטהורים. ישנם דגים [בארא ופלאמודא] שראשם חד אבל יש להם סנפיר וקשקשת – הלכך טהורים הם. יש אומרים שסימני ראש ושדרה לדג טהור אינם סימנים מובהקים ואין להתיר על פיהם לבדם.

עוד מבואר שהכלבית אינה חיה בציר דגים טמאים, ולכן אם רואים אותה שטה בציר [ובחביות סתומות – שתי כלביות אבל לא אחת, שמא נפלה באקראי מבחוץ], סימן הוא שאין שם דג טמא. כמו כן ניתן לזהות דגים טמאים וטהורים, על פי צורת עובריהם (= ביציהם) וקרביהם, וכדלהלן.

ב. שנינו, טרית (מין דג קטן מלוח) טרופה אסורה, שאין ניכרת צורתה וחוששים לתערובת מינים טמאים. ושאינה טרופה, שראש ושדרה ניכר בה – מותרת. (וראה עוד להלן בפירוט הסימנים). החילק (= סולתנית. רב נחמן בר אבא אמר רב. והם דגים קטנים. נקראים גם 'צחנתא' – צחנה), אפילו אינה טרופה – אסורה, מפני שערבונה עולה עמה (כלומר דגים טמאים הדומים לה, ויש לחוש לאחד מאלף ביניהם שדומים לה ואינם ניכרים. רש"י לה:). חילק של אומן – מותר (לד:), מפני שבקי בדבר ומפריד הטמאים, משום שמקלקלים את החילק בטעמם (רש"י). ציר שיש בה דגה כלבית שוטטת בה – מותרת, ושאינה בה – אסורה, כנ"ל. וראה להלן בפירוט.

המוריים, חוששים בו לתערובת יין ואסור בהנאה או באכילה, ואין לחוש לדגים טמאים כי אין עושים מהם מוריים, וכמו שנתבאר למעלה (לד).

ג. דג שעתיד לגדל סנפיר וקשקשת, אעפ"י שאין לו עתה – כשר. (דרשו מכל אשר אין לו – עיין עליו (ראשונים).

יש לו עכשיו ועתיד להשיר בשעה שעולה מן הים – מותר (...סנפיר וקשקשת במים).

ד. דגים טהורים המוזכרים בסוגיא: טרית, חילק [הוא הסולתנית. לדברי רבי יוחנן בירושלמי, הוא חילק הוא טרית טרופה], עפיץ (בחולין הגרסה: 'עפיץ'. וי"ג: 'אנפיא'. יש המזהים אותו עם הסרדין. וי"א שהסרדין הוא החילק-הסולתנית. ויש מזהים את הסולתנית עם דג הרינג). [החילק והעפיץ, אין להם קשקשים עד לשלב מאוחר יותר].

אקונס (בתוספתא: רקוליים. ואפשר שהוא 'קוליס/ת האספנין' ע' שבת לט.), אפונס, כטספטיים, אכספטיים, אטונס (= משערים שהם מיני הטונה). [דגים אלו משירין סימניהם בעלותם מן המים].

שפר-נונא (כ"ה לגרסת רש"י. ולדברי ר"ח הוא דג טמא), ארא' [בארא?], פלמודא. [שני האחרונים ראשם דומה לדג טמא, אולם יש להם קשקשת].

חמור ים (שמא הוא הדג הקרוי היום: 'בקלה', שנקרא ברומית וביוונית חמור?) היא חית-ים טהורה.

ה. דגים טמאים: קדש-נונא, קבר-נונא (רש"י. ולגרסת ר"ח: טהורים), חיפושא, צלופחא, באטי. וכן שור הים – טמא.

כלבית – לפרוש רש"י (לה:): הוא דג טמא, לר"ח ורמב"ם – טהור.

דף מ

סג. א. איזה סימן מזהה יש לציר, שהוא של דגים טהורים?

ב. חתיכות דגים – האם ניתן להכשירן על פי צורת הראש או לפי השדרה, ומה הדין כאשר יש בהם סימני טהרה במקצתן, כגון קשקשים – האם הותרו החתיכות כולן?

ג. קירבי דגים ועוברים – באיזה אופן הם ניקחים ממי שאינו נאמן?

ד. אלו מאכלים נזכרו בסוגיא שניקחים מן העכו"ם?

א. ציר דגים שאין ידוע מקורו; אם הכלבית (= מין דגה. י"א שהיא טמאה וי"א טהורה) שוטטת בו – הרי זה סימן שהציר של דגים טהורים. וחילקו בגמרא בין חביות פתוחות לסתומות.

לפרש"י, בחבית פתוחה צריך שתי כלביות להכשיר ובסתומה די באחת. ורבנו אפרים אמר להפך; בפתוחה די באחת כי תולים שמא היתה אחרת ויצאה. ובסתומה צריך לא פחות משתים.

עכו"ם שהביא עריבה מלאה חביות ונמצאת כלבית באחת מהן ולא באחרות; בחביות פתוחות (ונמצאו בה שתים לרש"י, או אחת לרבנו אפרים) – כולן מותרות [כי תולים שהם היו גם בשאר ויצאו]. סתומות – אותה חבית מותרת והשאר אסורות.

יש מי שאומר שאם יש בציר דג או חתיכה ללא קשקשים – אין מועילה כלבית לטהר (י"ד

פג,ו).